



La mostra de l'estudi es va compondre de 4 grups d'estudi amb un total de 72 adolescents d'edats compreses entre 15 i 19 anys. Dos dels grups d'estudi estaven composts per noies tutelades: 18 adolescents procedents de dos CRAEs i 18 adolescents mares procedents de dos llars maternals. Així mateix hi havia un grup normatiu compost per 18 joves estudiants de batxillerat d'un institut i un grup desafavorit amb 18 noies que eren ateses per una fundació juvenil de Ciutat Vella. El grup de l'institut estava compost majoritàriament per joves catalanes, mentre que en els altres tres grups hi havia també moltes joves immigrants procedents de països llatinoamericans o africans.

MATERNITAT ADOLESCENT I JOVES TUTELADES A CATALUNYA

Dra. Nair Zárate

Dra. Josefina Sala

Dra. Laura Arnau

nirzaranirzara@gmail.com

fin.sala@uab.cat

laura.arnau@uab.cat

PLANTEJAMENT DE L'ESTUDI

En un estudi previ del grup IARS es va observar una alta proporció de maternitat adolescent en un grup de joves tutelades (30.4%). La maternitat adolescent dificulta la inserció laboral de les joves i s'associa a nivells econòmics baixos, limitacions en l'accés a la formació i al mercat de treball i dependència de les parelles (Borkowski i al, 2002; Brooks-Gunn i Chase-Lansdale, 1995; Coley i Chase-Lansdale, 1998; Delgado, 2011; Furstenberg, Brooks-Gunn i Chase-Lansdale, 1989; Hayes, 1987; Hechtman, 1989; Rosenheim i Testa, 1992). Aquesta situació és més dramàtica per una jove que està intentant emancipar-se sense el suport d'una família, sovint amb un baix nivell formatiu, sense un habitatge estable ni una xarxa de suport social. Courtney et al. (2005), van observar que a EEUU el 32% de les noies i el 14% dels nois acollits haurien estat pares als 19 anys i, que a l'arribar a aquesta edat, prop de la meitat de les noies s'haurien quedat embarassades. Altres recerques prèvies ja apuntaven una major propensió de les noies tutelades a la maternitat prematura (Oz i Fine, 1988; Quinton, Rutter i Liddle, 1984; Sala et al, 2009; Wolkind, 1977).

Els fills de les mares joves tutelades tenen tres o quatre vegades més de possibilitats d'acabar sent tutelats (Franzen, Vinnerljung, i Hjern, 2008). Les mares joves tutelades tenen problemes importants en el seu rol maternal (Quinton, Rutter i Liddle, 1984), tenen més estrès parental a causa de les expectatives irrealistes de la criança (Budd, Holdsworth, HoganBrien, 2006), pitjors resultats educatius i pitjor inserció laboral que altres mares adolescents no tutelades (Cook, 1994). Considerant les vulnerabilitats combinades de les joves tutelades, aquestes són un grup en situació d'alt risc social (Budd, Holdsworth, HoganBrien, 2006). A Catalunya els CRAES faciliten l'accés als mitjans anticonceptius a les noies. Quan una jove es queda embarassada, els educadors analitzen la situació amb la jove i si la jove decideix avortar i, la situació legal ho permet, l'acompanyen en aquest procés. Sorpren que amb els mitjans anticonceptius que tenen a l'abast, i la possibilitat d'accedir a l'avortament, hi segueixi havent un alt percentatge de joves tutelades que acabin essent mares adolescents. Donat que els centres s'hi fa prevenció amb les joves - informant i facilitant els mitjans anticonceptius-, no sembla que aquesta sigui la raó que pugui explicar aquests alts índex de maternitat. És per això que aquest estudi preten analitzar quins són els factors cognitius, afectius i culturals que incideixen en aquesta alta taxa de maternitat adolescent.

Instruments

Per a obtenir la informació entorn a les creences, idees i opinions de les joves es va dissenyar i validar una entrevista semiestructurada. Els tèmics de l'entrevista incloïen dades generals (edat, nacionalitat, etc), informació sobre creences, opinions, emocions, expectatives i experiències sobre la maternitat i la família i sobre els referents culturals. 16 experts van validar l'entrevista tant pel què fa al contingut com la forma.

Així mateix es va administrar un test d'habilitats emocionals (EQi) a les joves. El test Eqi, desenvolupat per Bar-On (1997), és un test d'autoinforme dissenyat per mesurar la intel·ligència emocional. Aquest test té 133 ítems distribuïts en 15 subescales agrupades en 5 components: 1) intrapersonal (consciència emocional, assertivitat, autoconsideració, autoactualització i independència); 2) interpersonal (empatia, relacions interpersonals i responsabilitat social); 3) adaptabilitat (solució de problemes, avaluació de la realitat i flexibilitat); 4) gestió de l'estrès (tolerància a l'estrès i control d'impulsos) i 5) estat afectiu general (felicitat i optimisme). Així mateix el test té dues escales: una per avaluar la tendència a donar una impressió positiva o negativa d'un mateix, i una altra per mesurar les respostes inconsistentes.

Procediment

Les joves tutelades van ser contactades a través dels directors/es dels centres. Es va demanar a les noies la seva participació voluntària, se'ls va informar que podien abandonar l'entrevista en qualsevol moment si no es sentien còmodes i que les dades eren confidencials. La duració de l'entrevista era entre 20 i 30 minuts depenent de la jove. Totes les entrevistes es van gravar i posteriorment van ser literalment transcrits, per finalment analitzar-ne el contingut.

PRINCIPALS RESULTATS

De l'anàlisi categorial van emergir 4 dimensions amb diferents categories: família (model parental, concepte familiar, rol de futura mare), factors afectius (parella, atribucions a la manca afectiva, atribucions emocionals), factors culturals (edat en que en la cultura es normal ser mare i actituds vers aquest referent cultural) i planificació familiar (qui planifica, prioritats de vida, projecte vital i maternitat, mètodes contraceptius coneguts, i mètodes usats).

Diferències entre mares tutelades i joves tutelades no mares

Diferències entre joves tutelades, joves no tutelades desfavorides i grup normatiu

Planificació familiar: La majoria de les joves tutelades (84%) i una part important de les joves desfavorides (66%) són actives sexualment a diferència de les joves del grup normatiu (28%).

Les joves tutelades diuen que en el futur els agradaria tenir una parella (89%) i ser mares (83%) i cap menciona la realització de projectes professionals o vocacionals. Pel contrari el 56% de les joves del grup normatiu mencionen que esperaven desenvolupar el seu projecte professional, encara que també apunten tenir parella (72%) i la meitat desitjava ser mare (56%). Aquestes diferències s'explicarien en part per l'ambient, donat que sols un 28% de les joves en situació desfavorida mencionen el projecte professional.

Un major percentatge de joves del grup normatiu (78%) i desfavorit (72%) que de joves tutelades (44%) tenien una actitud més negativa vers la maternitat adolescent. A més les joves del grup normatiu (94%) i del grup desfavorit (62%) pensen que un inconvenient important de la maternitat adolescent és haver d'abandonar els estudis, i només un 14% de les tutelades apunten aquesta idea.

Família: Les mares del grup de joves tutelades i desfavorides van ser mares més joves (18 i 19 anys en mitjana) que les del grup normatiu (26 anys en mitjana).

Factors afectius: Més joves tutelades tenien parella (67%) que les joves d'entorns desfavorits (44%) i que les del grup normatiu (28%).

Factors culturals: Tant les joves tutelades com les d'entorns desfavorits diuen que en la seva cultura és normal ser mare jove (15 i 16 anys en promig), mentre que per les joves del grup normatiu, l'edat normal per ser mares és als 24. No obstant, la majoria de les joves tutelades (72%) i desfavorides (84%) estan en desacord en ser mares tant joves. Elles consideren que l'edat desitjable seria els 22 anys per les tutelades i 25 per les de l'entorn desfavorit.

Habilitats socioemocionals: Les noies tutelades van obtenir puntuacions **significativament** inferiors al grup normatiu en l'índex d'intel·ligència emocional (97.31 vs 108.52); en l'escala d'autoactualització (97.1 vs 107.7) del component **intrapersonal** en les escales d'empatia (98.0 vs 108.2) i **responsabilitat social** (100.1 vs 105.8) del component **interpersonal** (97.56 vs 107.57); en les escales de **solució de problemes** (98.0 vs 106.4), avaluació de la realitat (99.9 vs 108) i flexibilitat (97.7 vs 106.6) del component d'adaptabilitat (98.00 vs 109.30); a l'escala de felicitat (94.7 vs 106.7) del component **afectiu** (95.86 vs 106.58); i a les escales de **tolerància a l'estrès** (97.6 vs 106.8) i **control d'impulsos** (98.0 vs 105.9) del component de **gestió de l'estrès** (97.53 vs 107.21). No vam observar diferències significatives entre les puntuacions obtingudes per les joves tutelades i el grup control-desfavorit a excepció de la de **felicitat** (94.7 *vs 102.3); pel què aquestes menors puntuacions serien atribuïbles fonamentalment a l'ambient desfavorit i no a la tutela.

Principals diferències en les percepcions: El 44% de les mares tutelades explica que abans de quedar-se embarassades no usaven anticonceptius, si bé les sols un 14% de les no mares sexualment actives utilitza preservatius.

La proporció de noies que pensen que el pare té un rol fonamentalment econòmic és més gran en el grup de mares que en les no mares (56% vs 38%), si bé poques d'elles li assignen el rol educatiu i afectiu; i coincideixen en que el rol de la mare és fonamentalment el de cuidar, i en menor mesura educar, donar afecte i promoure l'economia (44-34%; 34-28%; 34-28% respectivament).

Un 84% de les mares tutelades ha apuntat que la maternitat les ha fet sentir millor amb si mateixes, tot i que moltes expressen que la seva relació amb la parella ha empitjorat (75%) i que aquest no s'interessa pel nen (56%).

Habilitats socioemocionals: Les joves tutelades no mares van obtenir puntuacions significativament inferiors a les joves tutelades mares en l'índex global d'intel·ligència emocional (89.03 vs 105.59); els components intrapersonals (90.3 vs 107.9) tant pel què fa a la consciència pròpia de les emocions (92.5 vs 105.2), com a la consideració envers un mateix (92.4 vs 108.3), o la autoactualització (89.8 vs 104.4); **components d'adaptació** (90.9 vs 105.2), en especial pel què fa a la avaluació de la realitat (91.7 vs 108). Pel què fa als components de components de gestió de l'estrès i components afectius s'observen puntuacions inferiors però sense arribar a la significació estadística.

Observem que les joves tutelades mares no difereixen de manera significativa a les joves no tutelades del grup normatiu. Per tant, l'experiència de la maternitat sembla ser que revertiria l'efecte negatiu observat en les puntuacions de les joves tutelades.

CONCLUSIONS

En la major taxa de maternitat adolescent de les joves tutelades conflueixen fonamentalment tres factors. Per un costat el fet de que s'iniciïn en les relacions sexuals molt abans que la majoria de joves de la seva edat; per l'altre que la maternitat i la parella són elements centrals i quasi exclusius en el seu projecte de vida, donat que no incorporen projectes professional o vocacionals. A més, tenen una actitud més favorable vers la maternitat adolescent i no valoren l'impacte d'aquesta.

Les joves tutelades es perceben amb menors habilitats socioemocionals que les joves del grup normatiu, no obstant, aquesta percepció més negativa és compartida amb altres joves d'entorns desfavorits, però les joves tutelades es senten menys felices que les joves d'entorns desfavorits.

Sorprenentment el fet de ser mare fa que la percepció de les pròpies habilitats socioemocionals sigui més positiu que en el cas de les joves tutelades no mares. Aquests resultats indiquen que certament la maternitat les porta a tenir un major benestar emocional, al menys durant els primers anys de l'infant.

Aquest estudi no hauria estat possible sense la col·laboració de la DGAIA, la FE-DAIA, els centres que han participat a l'estudi i el suport econòmic del Ministerio de Educación (EDU2010-16134) i l'institut català de la dona (U68/10).